

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยพุทธกาลได้มีการสร้างอาคารหรือกุฏิให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เช่น คันธกุฏิ เป็นต้น นอกจากนั้นพระภิกษุสงฆ์เองก็อาศัยตามเสนาสนะที่มีอยู่ตามธรรมชาติ คือ การอยู่โคนต้นไม้ ถ้า ชอกหิน รอมฟางตามหลักนิสสัย ^๑ เมื่อพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยเหล่าพระสาวกทั้งหลายได้ออกเผยแผ่พระศาสนา ก็ได้มีผู้ประกาศตนเป็นสาวกและได้ขออนุญาตที่จะสร้างเสนาสนะเพื่อถวายไว้ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าก็ทรงมีพระบรมพุทธานุญาตให้พระภิกษุสามารถสร้างและรับเสนาสนะที่เหล่าทายกทายิกาถวายได้ อาทิ เขตวนารามที่อนาถปิณฑิกเศรษฐีแห่งกรุงสาวัตถีสร้างถวาย หรือ บุพพารามวิหาร ที่นางวิสาขาสร้างถวาย รวมถึง **เวฬุวนาราม** ที่พระเจ้าพิมพิสารสร้างถวาย ซึ่งถือว่าเป็นวัดแห่งแรกของพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาว่า

วิหารย่อมป้องกันหนาว ร้อน และเนื้อร้าย นอกจากนั้นยังป้องกันงูและยุง ฝนในสิริฤดู นอกจากนั้นวิหารยังป้องกันลมและแดดอันกล้าที่เกิดขึ้นได้ การถวายวิหารแก่สงฆ์ เพื่อหลีกเร้น อยู่เพื่อความสุข เพื่อเพ่งพิจารณา และเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า เป็นทานอันเลิศ เพราะเหตุนี้แล คนผู้ฉลาด เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ตน พึงสร้างวิหารอันรื่นรมย์ให้ภิกษุทั้งหลายผู้พหุสุด อยู่ในวิหารนี้เกิด อนึ่งพึงมีใจเลื่อมใสถวายข้าว น้ำ ผ้า และเสนาสนะอันเหมาะสมแก่พวกเธอ ในพวกเธอผู้ชื่อตรง เพราะพวกเธอ ย่อมแสดงธรรมอันเป็นเครื่องบรรเทา สรรพทุกข์แก่เขา เขารู้ทั่วถึงแล้ว จะเป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพานในโลกนี้” ^๒

ภายหลังจากที่ทรงอนุญาตเสนาสนะแล้ว ก็เริ่มเกิดมีปัญหามาในภายหลังทั้งการสร้างกุฏิที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนการขอวัสดุอุปกรณ์ในการทำกุฏิที่มากเกินไป จนทำให้เกิดการดิเียนทั้งจากพระภิกษุด้วยกันและจากชาวบ้าน ดังตัวอย่างของพระธนิยะบุตร ^๓ เป็นต้น และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติพระวินัยอันเกี่ยวเนื่องด้วยเสนาสนะ ทรงมีพุทธานุญาตให้สร้างกุฏิมีเนื้อที่มีความยาว ๑๒ คืบพระสุคต และ กว้าง ๗ คืบพระสุคต คือ ประมาณ ๓.๐๐ เมตร x

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔๓/๑๕๘.

^๒ วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๔๕/๙๑.

^๓ วิ.ม. (ไทย) ๒/๗๙/๗๖.

๑.๗๕ เมตร^๔ หากมีผู้ประสงค์จะสร้างถวายเป็นบุญกุศลให้สร้างได้กว้างยาวไม่เกิน ๓ โยชน์ตามมาตรฐานส่วนปัจจุบัน ในครั้งสมัยพุทธกาลนั้นพระสงฆ์ไม่ได้จำวัดที่วัดใดวัดหนึ่ง คงจาริกไปสั่งสอนสาธุชนตามเมืองต่างๆ หรือหลักเรือนหาที่อันสงัดเพื่อบำเพ็ญชำระจิตใจให้ผ่องใส ต่อเมื่อถึงฤดูฝนการเดินทางไม่สะดวกจึงหยุดชุมนุมกัน หรือที่เราเข้าใจกันว่า “เข้าพรรษา” แม้ในใบพระราชทานที่ผูกพัทธสีมาของวัดก็ยังได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าให้เป็นที่ทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ “อันมาจากจตุรทิศ”^๕ ซึ่งแตกต่างจากในสังคมไทยที่วัดเป็นที่อยู่ประจำ^๖ วัดกลายมาเป็นศูนย์กลางของการประกอบกิจกรรมต่างๆ เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของประชาชน^๗ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ศาสตร์แขนงต่างๆ เมื่อมีผู้มีจิตศรัทธาเข้ามาบวชมากขึ้น เสนาสนะต่างๆ ก็เกิดขึ้นอันเป็นอันสงฆ์แห่งการบวช^๘ ประการหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องอาศัยแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณรและถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตั้งแต่อดีตจวบจนถึงในยุคปัจจุบัน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปแนวคิดของการสร้างเสนาสนะ การใช้ประโยชน์จากเสนาสนะได้เปลี่ยนไปจากเดิมมีการอธิบายนิยามในเรื่องอันสงฆ์ของการสร้างเสนาสนะแบบหวังผลตอบแทนเป็นต้นว่า หากสร้างแล้วจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ เป็นต้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคำสอนดั้งเดิมทางพระพุทธศาสนา

ในบทพิจารณาในปัจจัย ๔ ตามเนื้อหาการพิจารณาเสนาสนะว่า ปฏิสขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิเสวามิ, เราย่อมพิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยเสนาสนะ, ยาวเทว สีสตส ปฏิฆาตาย, เพียงเพื่อบำบัดความหนาว, อุณหสส ปฏิฆาตาย, เพื่อบำบัดความร้อน, จัสสมกสวาตตปสิริสสพสมผลสสานํ ปฏิฆาตาย, เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย , ยาวเทว อตุปริสสยวิโนทนิ ปฏิสสลลนารามตถํ, เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายอันจะพึงเกิดมีจากดินฟ้าอากาศและเพื่อความเป็นผู้นิยมนิยามได้ในที่หลักเรือนสำหรับภาวนา^๙ บทพิจารณาข้างต้นนี้เป็นแนวคิดทางศาสนาซึ่งมุ่งเน้นสอนพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก แต่ว่าบุคคลทั้งหลายก็สามารถนำแนวทางนี้ไปยึดถือปฏิบัติได้ ทั้งนี้ก็อาจไม่ค่อยสอดคล้องกับวิถีของการดำเนินชีวิตในแบบชาวบ้าน

เรื่องของเสนาสนะในยุคปัจจุบันมีประเด็นที่ควรพิจารณาในหลายๆ ประเด็น ยกตัวอย่างเช่น เสนาสนะที่สร้างขึ้นมานั้นเป็นไปตามพุทธดำรัสหรือไม่อย่างไร เป็นไปตามหลักธรรมคำสอนเรื่อง

^๔ วิ.ม.(ไทย) ๑/๓๔๒-๓๔๘/๓๗๘-๓๘๓.

^๕ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, มูลเหตุการณสร้างวัดในสยามประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาการ, ๒๔๗๑), หน้า ๑๙.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙ - ๑๐.

^๗ พุทธวิทย์ เกตุวิระพงศ์, “พุทธจริยศาสตร์กับการศึกษา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๙.

^๘ พุทธทาสภิกขุ, บวชทำไม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

^๙ วัดหนองป่าพง, สวดมนต์ภาวนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว), หน้า ๓๕ - ๓๖.

โกชนมัตตัญญูตา^{๑๐} ในปัจจัย ๔^{๑๑} หรือไม่ ซึ่งทำให้เกิดประเด็นวิพากษ์วิจารณ์กันในวงกว้าง ทั้งการ
 เรียไร^{๑๒} การแอบอ้างชื่อบุคคลเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เป็นต้น กระบวนการเหล่านี้เป็นการ
 เบียดเบียนพุทธบริษัทหรือไม่ มีความเหมาะสมหรือไม่ในการสร้างถาวรวัตถุ ทั้งจากทัศนะของภิกษุ
 สงฆ์และปวงชน คุณค่าของเสนาสนะมีเกณฑ์พิจารณาอย่างไรและเราใช้หลักเกณฑ์อะไรเป็นเครื่อง
 ตัดสินว่าเสนาสนะที่สร้างขึ้นมานั้น สมควรหรือไม่สมควร เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม

จากปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงแนวคิดทางคุณค่าของเสนาสนะ ว่า
 ในยุคปัจจุบันเสนาสนะแต่ละอย่างที่สร้างขึ้นมานั้นเพื่อวัตถุประสงค์ใด และปวงชนทั้งหลายนั้น มี
 ทัศนะคติหรือมุมมองอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องเสนาสนะที่สร้างขึ้นในพระพุทธศาสนา และเสนาสนะนั้นมี
 คุณค่าอย่างไร หลักเกณฑ์ทางพุทธจริยศาสตร์ได้วางเกณฑ์หรือมุมมองอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีการใช้
 ตามวัตถุประสงค์หรือไม่และบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดในการสร้างเสนาสนะทางพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาคุณค่าของเสนาสนะตามหลักพุทธจริยศาสตร์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ แนวคิดการสร้างเสนาสนะในพระพุทธศาสนา ทั้งหลักการ กระบวนการ เป้าหมาย
 คืออะไร

๑.๓.๒ การสร้างเสนาสนะในพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์อย่างไร ถูกใช้ตามวัตถุประสงค์
 หรือไม่ บรรลุผลตามที่ตั้งไว้หรือไม่ และมีคุณค่าอย่างไร

^{๑๐} พระเถียง ปันหนึ่งเพชร, “การบริโภคนปัจจัย ๔ ของพระภิกษุสงฆ์ : ข้อพิจารณาทางจริยธรรม”,
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๖.

^{๑๑} ดุราลัยเถียด, พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, ชำระ – เพิ่มเติมช่วงที่ ๑, พิมพ์ครั้งที่
 ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๖.

^{๑๒} ดุราลัยเถียด, พระราชบัญญัติควบคุมการเรียไร พ.ศ.๒๕๔๗, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.Lawmoi.go.th> [๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘].

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะตามพระพุทธรูปปรัชญา เพื่อศึกษาเกณฑ์การพิจารณาทาง จริยศาสตร์และพุทธจริยศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาถึง ความหมาย ลักษณะ ประเภท ประโยชน์และการใช้สอยเสนาสนะตามหลักทางพระพุทธศาสนา

๑.๔.๒ ขอบเขตทางด้านเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยในชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ตลอดจนเอกสารตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลชั้นปฐมภูมิจะศึกษาจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ฌลองราช สมบัติ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนข้อมูลทุติยภูมิจะศึกษา จากเอกสารวิชาการ งานวิจัย บทความทางวิชาการ สื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิด หมายถึง ทศนะหรือมุมมอง

คุณค่า หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เสนาสนะ หมายถึง สิ่งปลูกสร้างที่เป็นถาวรวัตถุ เคลื่อนที่ไม่ได้ สร้างขึ้นในวัด ซึ่งเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เอื้อเพื่อต่อสาธารณะชน เช่น วิหาร อุโบสถ ศาลา หอพระไตรปิฎก กุฏิ เวนกุฏิ หอ ระฆัง เป็นต้น

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง ข้อปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง หลักการใช้สอยเสนาสนะที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสาร

วคิน อินทสระ^{๑๓} กล่าวว่า จริยศาสตร์ไม่ใช่ศาสตร์เชิงปฏิบัติ และไม่เป็นศิลปะ เป็นเพียง Normative science เท่านั้น จริยศาสตร์นั้นส่งเสริมอุดมคติหรือคุณค่าทางศีลธรรม แต่ไม่ได้วางหลัก

^{๑๓} วคิน อินทสระ, จริยศาสตร์ (ศาสตร์ที่ว่าด้วยความดีและศิลปะในการตัดสินใจ), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ ๑๙๙๑ จำกัด, ๒๕๕๑).

อะไรไว้เพื่อให้บรรลุถึงอุดมคตินั้น ไม่ได้สอนการใช้ชีวิตในทางธรรม เป็นเพียงตัวทำหน้าที่บอกให้รู้ถึงความดีความชั่ว

เทพพร มังธานี^{๑๔} ได้อธิบายว่า พุทธจริยศาสตร์นั้น มาจากหลักสัจธรรมหรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ หลักจริยธรรมที่เป็นระบบศีลธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีความสอดคล้องกัน สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นของผู้ยังบริโภคคามหรือในระดับโลกียะเพื่อสนับสนุนให้แก่จุดมุ่งหมายในชีวิต

วิโรจน์ วิชัย^{๑๕} ได้อธิบายว่า จริยศาสตร์แนวพุทธนั้นมีความเกี่ยวข้องกับปรัชญาสังคม เพราะเป็นบ่อเกิดของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้วย ซึ่งเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลและสังคมในการดำเนินไปสู่เป้าหมายของชีวิตซึ่งเป็นหัวใจหลักของจริยศาสตร์แนวพุทธสามารถสรุปเนื้อหาลงในพุทธวจนะที่ว่า “จงทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตให้บริสุทธิ์ ผ่องใส” ทั้งนี้ก็เพราะว่ามนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจและการตัดสินใจนั้นไม่ได้เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์แต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๖} ได้อธิบายถึง คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม ว่าเป็นวิธีคิดหนึ่งใน “โยนิโสมนสิการ” ที่สำคัญและมีประโยชน์มาก เป็นการพิจารณาถึงคุณค่าในการบริโภค หรือการกระทำต่างๆ ว่าอะไรหรืออย่างไรที่มีคุณค่าแท้ต่อการดำเนินชีวิต และอะไรหรืออย่างไรที่มีคุณค่าเทียม ทั้งนี้คุณค่าแท้ก็จะเป็นสิ่งที่เกื้อกูลการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต แต่คุณค่าเทียม เป็นสิ่งที่มักถูกปรุงแต่งขึ้น อาจเกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตและมักแฝงด้วยหลุมพรางบางอย่าง เป็นสิ่งที่อาจจะไม่จำเป็นแต่ต้องการ

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ^{๑๗} ได้แสดงทัศนะไว้ว่า ในการที่จะสร้างวัดขึ้นมาใหม่นั้นมีทั้งคุณประโยชน์แก่บ้านเมือง และเป็นโทษต่อส่วนรวม ซึ่งการจะสร้างวัดขึ้นมาใหม่นั้นควรคำนึงถึงผลดีผลเสียในด้านต่างๆ ให้ละเอียดถี่ถ้วน เป็นต้นว่า แต่เดิมมีวัดในชุมชนนั้นหรือไม่ หากมีวัดเดิมอยู่

^{๑๔} เทพพร มังธานี, จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธจริยศาสตร์, (วารสารของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๔๔), หน้า ๑๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.news.msu.ac.th/web/dublin.php> [๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

^{๑๕} วิโรจน์ วิชัย, **พุทธปรัชญา**, เอกสารประกอบการสอน, อัดสำเนา, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวแอนดริโสม จำกัด, ๒๕๕๕).

^{๑๗} กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **มูลเหตุการณสร้างวัดในสยามประเทศ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๑).

แล้วก็ไม่ควรสร้างใหม่ เพราะอาจจะทำให้เกิดการบาดหมางกันทั้งพระภิกษุและชาวบ้านในชุมชน เพราะวัดและพระภิกษุสงฆ์ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัย ๔ จากญาติโยมในชุมชนนั้น

ข.วิทยานิพนธ์

พระเจียน กันทะบุตร^{๑๘} ได้แสดงทัศนะว่าความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เน้นวัดนิยมมากขึ้น มีการสร้างเสนาสนะตามแนวคิดวัดนิยมเป็นไปในเชิงแข่งขันและยึดมั่นว่าการบำรุงพระพุทธศาสนาคือการสร้างเสนาสนะที่ใหญ่โต เพื่อที่จะจรรโลงพระศาสนาให้สืบทอดต่อไป

พระครูธีรสุตพจน์, ดร.^{๑๙} ได้แสดงทัศนะว่าพุทธศิลปกรรมในล้านนานั้นประกอบไปด้วย โบราณสถานหลักๆ ได้แก่ วิหาร อุโบสถ หอระฆัง เจดีย์ ซึ่งก่อสร้างขนาดใหญ่เหล่านี้เมื่อเวลาผ่านไป ย่อมเกิดการเสื่อมโทรมทรุดโทรม บางยุคบางสมัยขาดการดูแลเอาใจใส่ หรือมีการเปลี่ยนผ่านตามยุคตามสมัยที่มีการเปลี่ยนผู้ปกครองพุทธศิลปกรรมบางอย่างมีการปะปนของอารยธรรมอื่นๆ เข้ามาแทรกแซงกลมกลืน อีกทั้งการบูรณปฏิสังขรณ์แม้จะมีหน่วยงานราชการเข้ามากำกับดูแล แต่ผู้ลงมือบูรณปฏิสังขรณ์ ส่วนใหญ่เป็นบริษัทรับเหมาที่ผ่านการประมูลราคา ลูกจ้างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและโบราณคดีจึงทำให้การบูรณปฏิสังขรณ์ผิดแผกไปจากรูปแบบดั้งเดิมดังนั้นชาวล้านนาจึงควรมีส่วนร่วมในการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ให้คงไว้ซึ่งลักษณะพุทธศิลปกรรมแบบล้านนา ปัจจุบันมีเอกชนได้ออกแบบก่อสร้างอาคารและประดับตกแต่งด้วยพุทธศิลปกรรมแบบล้านนาเพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจ เช่น การสร้างโรงแรมเหมือนวัด มีวิหาร มีพระพุทธรูป มีสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ มีซุ้มประตูโขง และกำแพง เป็นต้น

พระมหาไพฑูลย์ วิบุโล^{๒๐} ได้แสดงทัศนะว่า ควรพัฒนาเสนาสนะให้กลมกลืนกับสังคมที่เปลี่ยนไป การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และเรื่องเกี่ยวกับเสนาสนะ สิ่งไหนไม่สัมพันธ์กับการบรรลุนิพพาน สิ่งไหนเป็นไปเพื่อพอกกิเลส ซึ่งมีหลักเกณฑ์กำหนดง่ายๆ คือ ควรเป็นที่สัปปายะ เป็นที่อันสงัด เรียบง่าย ไม่พลุกพล่าน ไม่โอ้อวดหรูหรา อาทิ สวนโมกขพลาราม วัดหนองป่าพง ซึ่งช่วยให้การประพฤติพรหมจรรย์เกิดประโยชน์สูงสุดกล่าว คือ เป็นการเข้าถึงแก่นของพระศาสนาโดยตรงไม่มัวยึด

^{๑๘} พระเจียน กันทะบุตร, “สังฆิกเสนาสนะ : ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับหมู่บ้าน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗).

^{๑๙} พระครูธีรสุตพจน์, ดร., “ศึกษาการสร้างงานและการอนุรักษ์พุทธศิลปกรรมล้านนาร่วมสมัย”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๒๐} พระมหาไพฑูลย์ วิบุโล, “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ติดในสิ่งแปลกปลอมด้วยความรู้ และการปฏิบัติที่ถูกต้องควรประพฤติตามพระวินัย ไม่ล่วงละเมิดสิกขาบท ปฏิบัติตนในเสนาสนะทั้งหลายทั้งปวงได้ถูกต้อง โดยอาศัยระเบียบ กฎ กติกา ของสงฆ์เป็นมาตรฐานสูงสุดทั้งกรณีที่ทำเองและใช้ให้ผู้อื่นทำเสนาสนะรวมไปถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางพุทธศิลป์สื่อออกมาให้รู้เห็นถึงสัจธรรมของเสนาสนะว่าสิ่งไหนสัมพันธ์กับการบรรลุธรรม

พระมหาเกรียงไกร กิตติเมธี^{๒๑} ได้ทำการศึกษาและพบว่าการบริโศกปัจจัย ๔ นั้นในทางพุทธจริยศาสตร์นั้นเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของความเป็นมนุษย์เท่านั้น มิได้มุ่งพัฒนาวัตถุซึ่งเป็นเพียงคุณค่าภายนอก โดยรู้จักการใช้ปัญญาในการรู้จักพิจารณาในการที่จะเลือกบริโศกปัจจัย ๔ เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเองการบริโศกเป็นปัจจัยพื้นฐานของการสร้างเหตุที่ดีย่อม อันจะนำไปสู่การไม่ตกเป็นทาสตัณหาคือ ความเป็นอิสระภาพการบริโศกแนวพุทธต้องรู้จักตั้งเป้าหมายหรือคำถามว่าบริโศกเพื่ออะไร สิ่งทีบริโศกนั้นเป็นไปด้วยความเป็นประโยชน์หรือไม่ การบริโศกเชิงพุทธนั้นจำเป็นต้องคิดอย่างมีเหตุผลอยู่เสมอหากไม่มีการใช้ปัญญาคิดอย่างแยบคายคุณค่าที่เกิดจากการบริโศกนั้นก็อาจจะไม่เกิดขึ้น

พระเยื้อง ปั่นแห่งเพชร^{๒๒} ได้ทำการศึกษาและพบว่าการบริโศกปัจจัย ๔ ของพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่บัญญัติไว้ในพระธรรมวินัย เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมในยุคปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้พระภิกษุสงฆ์ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโศกปัจจัย ๔ จากที่เคยกำหนดกำหนดไว้ ทั้งในแง่ของการได้มา การใช้งาน การครอบครองและการสะสม

ชาตรี ดนัย^{๒๓} ได้ทำการศึกษาและพบว่า ปัญหาในด้านการรับรู้ภูมิเชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ นั่นคือ การพัฒนาโครงข่ายทางสัญจรและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองเชียงใหม่ นั้น โดยมากละเลยและไม่ได้ส่งเสริมการรับรู้ภูมิทัศน์ของวัดการพัฒนามวลอาคารในเมืองที่มีความหนาแน่นและมีขนาดที่ใหญ่มากขึ้น ตลอดจนถึงการสร้างอาคารสูงบดบังมุมมองและทำให้พื้นที่ว่างในเมืองมีน้อยลงมาตรการในการรักษาภูมิทัศน์ เพื่อเน้นการรับรู้ภูมิทัศน์ไม่ดีเพียงพอ รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายที่มีในปัจจุบันยังไม่สอดคล้อง และไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้จริง แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองที่จะส่งเสริมการปรับปรุงการรับรู้ภูมิทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

^{๒๑} พระมหาเกรียงไกร กิตติเมธี, “พุทธจริยศาสตร์กับการบริโศกปัจจัย ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๒} พระเยื้อง ปั่นแห่งเพชร, “การบริโศกปัจจัย ๔ ของพระภิกษุสงฆ์ : กรณีศึกษาทางจริยธรรม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐).

^{๒๓} ชาตรี ดนัย, “แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์^{๒๔} ได้แสดงทัศนะว่า ระเบียบและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสร้างวัดที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ควรมีการปรับปรุงระเบียบหลักเกณฑ์การสร้างวัดให้มีความสมบูรณ์ทัน สมัยและสอดคล้องกับสภาวการณ์ปัจจุบันรวมถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลสามารถตอบสนองตามความต้องการของสังคมโดยเฉพาะในกรณีของการสร้างวัดในชุมชนเมือง

ศรินทร์ล ศุภานุสนธิ์^{๒๕} ได้กล่าวว่าพุทธจริยศาสตร์เป็นปรัชญาตะวันออกและมีความแตกต่างจากปรัชญาตะวันตก กล่าวคือ ปรัชญาตะวันออกไม่แยกแวกคิด คำสอนนอกจากการปฏิบัติคือเป็นทั้งปรัชญาและศาสนา ซึ่งเป็นคำสอนในแนวการดำเนินชีวิตไปในเวลาเดียวกัน

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่าการสร้างเสนาสนะในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันกล่าวคือ การสร้างเสนาสนะในอดีตคำนึงถึงความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องใช้ประโยชน์เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมานี้จึงทำให้เสนาสนะเกิดคุณค่าในด้านต่างๆ ทั้งจากผู้ใช้และผู้สร้างตามความจำเป็น ส่วนในยุคปัจจุบัน ทัศนะในเรื่องของเสนาสนะได้เปลี่ยนไปในเชิงวัตถุนิยมเป็นการแข่งขันกันสร้าง โดยขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องภูมิทัศน์ สภาพสังคมรวมถึงความจำเป็นและยังไม่มีข้อกฎหมายที่มีความชัดเจนในการกำหนดรูปแบบมาตรฐานในการควบคุมดูแลผู้สร้างบางท่านบางคนและผู้ให้สร้างไม่เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของเสนาสนะในแง่มุมต่างๆ มองประโยชน์เพียงด้านเดียว ทำให้เกิดการถ่วงทอนค่านิยม คติความเชื่อต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมกับหลักการทางศาสนา รวมถึงการปลูกฝังค่านิยมหรือสืบทอดคตินิยมที่ไม่เหมาะสมแก่ชนรุ่นหลัง

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยลักษณะเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ เก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความวารสาร ข้อกฎหมายทั้งของคณะสงฆ์และกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับเสนาสนะ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล คือ

^{๒๔} นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์, “การศึกษาเกณฑ์ที่เหมาะสมของการสร้างวัดในชุมชนเมือง”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

^{๒๕} ศรินทร์ล ศุภานุสนธิ์, “ชีวิตที่ดีตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖).

๑.๗.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์เขียนงานวิจัย พร้อมทั้งเสนอความคิดเห็นของผู้วิจัย โดยมุ่งให้ตอบวัตถุประสงค์ และปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๗.๗ สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบถึงแนวคิดในการสร้างเสนาสนะทางพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ได้ทราบคุณค่าของเสนาสนะตามหลักพุทธจริยศาสตร์